

ลักษณะเฉพาะทางดนตรีในประเพณีการแห่มังกรของคณะมังกรทองจำว พ่อ-จำวแม่ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

SPECIFIC MUSIC CHARACTERISTIC OF THAI-CHINESE TRADITIONAL DRUMMING IN THE DRAGON DANCE PROCESSION OF NAKHONSAWAN, THAILAND

เชาวลิต เขียวทาสี / CHAOWALIT KHIEOTASEE

นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหิดล

GRADUATE STUDENT IN MASTER OF ART, MUSICOLOGY MAJOR, COLLEGE OF MUSIC,
MAHIDOL UNIVERSITY

Received: April 3, 2017

Revised: June 22, 2017

Accepted: June 27, 2017

อนรรฆ จรรย์ยานนท์ / ANAK CHARANYANANDA¹

สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

MUSICOLOGY DEPARTMENT, COLLEGE OF MUSIC, MAHIDOL UNIVERSITY

สนอง คลังพระศรี / SANONG KLANGPRASRI²

สาขาวิชาดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

THAI AND ORIENTAL MUSIC DEPARTMENT, COLLEGE OF MUSIC, MAHIDOL UNIVERSITY

ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์ / NARONGCHAI PIDOKRAJ³

สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

MUSICOLOGY DEPARTMENT, COLLEGE OF MUSIC, MAHIDOL UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการแห่มังกรและพัฒนากาทางดนตรี บทบาทความสำคัญของเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีแห่มังกรของคณะมังกรทองจำวพ่อ-จำวแม่ ปากน้ำโพ และรูปแบบ เทคนิค และลักษณะเฉพาะทางดนตรีของกลองและเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีแห่มังกรของคณะมังกรทองจำวพ่อ-จำวแม่ ปากน้ำโพ ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในแนวทางของมนุษยดนตรีวิทยา การรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลเอกสารทั่วไป งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลดนตรี เพื่อศึกษาบทบาทความสำคัญและลักษณะเฉพาะของวงดนตรีดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า การแห่มังกรของคณะมังกรทองจำวพ่อ-จำวแม่ ปากน้ำโพ เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2507 โดยคณะกรรมการจัดงานแห่เจ้าฯ มีจุดประสงค์ในการพัฒนาชุมชนให้มีความยิ่งใหญ่มากขึ้น ในด้านพัฒนากาทางจังหวัดที่มีปัจจัยมาจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเซ่นไหว้ในการเพิ่มท่าพลีและการปรับลดขั้นตอนในท่ามังกรทะยานฟ้าล่าลูกแก้ว ส่งผลให้การบรรเลงของวงดนตรีนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจัยดังกล่าว นอกจากนี้การแห่มังกรและการบรรเลงของกลองล่อแฉ่งมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ ความเชื่อ อัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น และกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางเทคนิคทั้งการตีแปะ รัว กรอ บนรูปแบบการบรรเลงที่วนซ้ำ ในรูปแบบความผันผวนของอัตรา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ความเร็วในลักษณะต่าง ๆ ทั้งแบบคงที่ เฉียงขึ้น เฉียงลง โค้งคว่ำ โค้งหงาย และแบบคลื่น ส่วนพัฒนาการทางจังหวะสามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ จังหวะซับซ้อนที่มีกลุ่มจังหวะมากกว่า 2 กลุ่ม และจังหวะไม่ซับซ้อนที่มีกลุ่มจังหวะน้อยกว่า 2 กลุ่ม

คำสำคัญ: กลอง / การแห่มังกร / คณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ / ปากน้ำโพ

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the history of the Dragon Dance and development of its accompanimental music. This research entirely focused on the dance by Golden Dragon Pak-Nam-Po group, finding particularities of Drums and other instruments that are used for the Dragon Dance, special techniques and rhythm patterns. The qualitative research based on Ethnomusicology is the main research methodology. Information was collected from related commentaries and literature review. Research information indicated that adjustment in rhythmic patterns of accompanimental music is a result of modified form of dance and how the dragon manipulated. Further more, the Dragon parade with the Lor-Chair Drums also important to local economic, belief, identity and socialization process with signature musical techniques either drum rolls, looping, various tempo. For example, stable tempo, upward oblique, downward oblique, upside down curve, upturned curve and wavy curve. Development of rhythmic pattern can be divided into two group as groups consist of more than 2 patterns and less than 2 patterns.

Keyword: Drums / Dragon Parade Golden Dragon Pak-Nam-Po / Pak-Nam-Po

บทนำ

มังกรกับชาวจีนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นอย่างมากแทบทุกบทบาทของสังคมจนสามารถกล่าวได้ว่า มังกรจีนถือว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่มีเชื้อสายจีน ความเชื่อเรื่องมังกรของชาวจีนมีทั้งในฐานะของการเป็นตัวแทนแห่งความอุดมสมบูรณ์และการเป็นสัตว์รับใช้ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางในการแห่มังกรของชาวจังหวัดนครสวรรค์ ด้วยความสัมพันธ์ของชาวไทยกับชาวจีนที่มีมาตลอดในหลายด้าน ทั้งการค้าและเป็นที่พักพิงของผู้อพยพย้ายถิ่นฐาน จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น การแห่มังกรในประเทศไทยเคยมีหลักฐานบันทึกไว้ในช่วงสมัยกรุงธนบุรี ในการอัญเชิญพระแก้วมรกตได้มีการละเล่นเต้นมังกรหรือในบันทึกของกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายเกี่ยวกับการรำโคม ไว้ว่า

“เมื่อองเชียงสือเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ นั้น ได้คิดฝึกหัดให้พวกญวนเล่นเต้นสิงโตอย่าง 1 ญวนหก (พะบู๊) อย่าง 1 สำหรับเล่นกลางวันและญวนรำกระถางอย่าง 1 สิงโตไฟคาบแก้วอย่าง 1 สำหรับเล่นกลางคืน แล้วนำมาเล่นถวายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ทอดพระเนตร เป็นการสนองพระเดชพระคุณโปรดฯ ให้เล่นหน้าพลับพลา และโปรดฯ ให้ทำมังกรไปคาบแก้วขึ้นเป็นคู่กัน จึงเลยเล่นเป็นประเพณีสืบมาจนรัชกาลหลัง ๆ” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, อ้างถึงใน ส. พลายน้อย, 2547: 171)

ต่อมาการแห่มังกรในประเทศไทยเกิดขึ้นอีกครั้งใน พ.ศ. 2506 โดยคณะกรรมการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ ปากน้ำโพ เพื่อใช้ในการสร้างเสริมความเป็นสิริมงคลของชุมชนในประเพณีแห่เจ้าฯ แล้วยังกล่าวได้ว่าเป็นคณะแห่มังกรอย่างเป็นทางการคณะแรกของประเทศไทยภายใต้ชื่อ “คณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ” (เป้งไ้ แซ่ตั้ง, และคณะ, 2556) นอกเหนือจากการแสดงแห่มังกรแล้วองค์ประกอบหลักที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือวงดนตรีที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทตี ได้แก่ กลอง ล้อ และฉิ่ง มีหน้าที่ในการบรรเลงประกอบการแสดงและพิธีกรรมต่าง ๆ แล้วยังสามารถพบบริบทของการใช้เครื่องดนตรีในกลุ่มดังกล่าวได้โดยรอบพื้นที่ปากน้ำโพอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเครื่องดนตรีกลุ่มนี้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เป็นประเด็นในการศึกษาถึงแง่มุมต่าง ๆ ทั้งประวัติการแห่งกรและพัฒนาการทางดนตรี บทบาทความสำคัญ และลักษณะเฉพาะทางดนตรี เพื่อศึกษาถึงบทบาทหน้าที่และการใช้เครื่องดนตรีกลุ่มนี้ในพื้นที่ปากน้ำโพว่ามีความเป็นมาอย่างไรในแง่มุมใดบ้าง อีกทั้งลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการแสดงนี้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติการแห่งกรและพัฒนาการทางดนตรีในประเพณีแห่งกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ปากน้ำโพ
2. เพื่อศึกษาบทบาทความสำคัญของกลองและเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีแห่งกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ
3. เพื่อศึกษารูปแบบ เทคนิค และลักษณะเฉพาะของจังหวะกลองและเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีการแห่งกร ของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ลักษณะเฉพาะทางดนตรีในประเพณีการแห่งกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ปากน้ำโพ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้กระบวนการการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) มีการรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดทางมานุษยดนตรีวิทยา ทฤษฎีการใช้และหน้าที่ทฤษฎีเชิงระบบ ฯลฯ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านของดนตรีจีนและกลอง และ (2) การเก็บข้อมูลดนตรี เป็นการเก็บข้อมูลเชิงสถิติจากกรณีศึกษา 2 ตัวอย่าง ทั้งในแบบดั้งเดิมและปัจจุบันพร้อมกับการบันทึกภาพและเสียง ซึ่งมีทั้งหมด 9 ท่า ได้แก่ ท่าเปิดกลอง พื้นฐาน ไหว้ สะบัดน้ำหัวกุดหาง หางลอดหัว นอน ขึ้นเสา และรำลูกแก้ว

การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้การเข้าสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการแสดงและพิธีกรรมต่าง ๆ รอบพื้นที่ปากน้ำโพ และการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ ของคณะ ทั้งนักดนตรี ผู้จัดทำหน้าคณะ ฯลฯ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ

ทั้งด้านบริบทและลักษณะเฉพาะเข้าด้วยกัน อีกทั้งในด้านข้อมูลทางดนตรีนั้นยังต้องนำข้อมูลต่าง ๆ มาถอดเทปบันทึกโน้ตเพื่อนำไปวิเคราะห์เทียบเคียงกับบริบทต่าง ๆ ที่เกิดในแต่ละโอกาส รวมถึงเปรียบเทียบในลักษณะของพัฒนาการทางจังหวะที่เกิดขึ้นอีกด้วย

ผลการวิจัย

ประวัติการแห่งกรและพัฒนาการทางดนตรีในประเพณีแห่งกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ปากน้ำโพ

1. ประวัติการแห่งกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

จากการศึกษาพบว่า คณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ เป็นคณะมังกรคณะแรกของประเทศไทยที่เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2507 การก่อตั้งคณะในช่วงแรกมีจุดประสงค์เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในงานแห่เจ้าฯ ประจำปีเพียง 2-3 ปีเท่านั้น แต่จุดเปลี่ยนสำคัญที่เป็นสาเหตุในการสืบทอดการแสดงของชาวไทยเชื้อสายจีนมาจนถึงปัจจุบันคือ การแสดงถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ภายหลังจากการแสดงพระองค์ทรงให้กำลังใจสนับสนุนให้มีการแห่งกรต่อไป ในช่วง 3 ปีแรก การฝึกซ้อมของคณะได้มีอาจารย์เล่งจ้อย แซ่ลิ้ม ชาวจีนฮกเกี้ยนมาเป็นผู้ควบคุมการฝึกสอน แล้วส่งต่อให้นายมนต์ชัย อุฬารักษ์เป็นหัวหน้าผู้ควบคุมการฝึกสอนตั้งแต่ พ.ศ. 2510-2529 และใน พ.ศ. 2530 ได้ส่งต่อตำแหน่งดังกล่าวให้นายสุรัชย์ วิสุทธากุลเป็นหัวหน้าผู้ควบคุมการฝึกสอนมาจนถึงปัจจุบัน

2. พัฒนาการทางดนตรีของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

สามารถแบ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางดนตรีได้ 2 ปัจจัย ได้แก่

1.1 พัฒนาการที่เกิดจากการปรับปรุงท่าเซ็ด

จากการเพิ่มเติมท่าเซ็ดใหม่ให้มีการเซ็ดในลักษณะของการวิ่งแบบเต็มความเร็วแทนที่การวิ่งกึ่งกระโดดในช่วงของการเซ็ดออกจากท่าต่าง ๆ นั้น ส่งผลกระทบให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนจังหวะการตีที่เดิมใช้จังหวะพื้นฐานในการตีประกอบท่าวิ่งกึ่งกระโดดเพื่อออกจากท่าเซ็ดต่าง ๆ ด้วยการตีรัวเป็นกระสวนจังหวะถี่เร็วและต่อเนื่องให้สอดคล้องกับท่าเซ็ดที่รวดเร็ว และการปรับลดขั้นตอนการเซ็ดของท่ามังกรทะยานพาล่าลูกแก้วที่เดิมเป็นท่าเซ็ดบนเสา

ต้นเดียว ภายหลังได้ปรับมาเป็นเสา 2 ต้น ทำให้ส่งผลต่อขั้นตอนการเชิดที่แต่เดิมมีถึง 5 ขั้นตอน ลดลงเหลือเพียง 3 ขั้นตอน ทำให้รูปแบบการบรรเลงประกอบท่าเชิดนี้ได้ถูกรวบรวมลงตามการปรับตัวของท่าเชิดด้วย

1.2 พัฒนาการที่เกิดจากการฝึกสอน

การที่คณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ มิได้มีการกำหนดรูปแบบทางดนตรีที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีภายในคณะเป็นไปตามลักษณะการครูพักลักจำจากนักดนตรีอาวุโสมากกว่า ถือเป็นการถ่ายทอดลักษณะทางดนตรีที่มีความเป็นปัจเจกต่อรุ่นน้องนักดนตรี จากสาเหตุนี้จึงทำให้พบว่า ลักษณะเฉพาะทางการบรรเลงของในแต่ละยุคสมัยนั้นเป็นไปตามปัจจัยที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลทางดนตรีของนักดนตรีผู้อาวุโสในขณะนั้น

บทบาทความสำคัญของกลองและเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

บทบาทที่สำคัญของวงดนตรีในคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ เกิดขึ้นภายใต้พื้นฐานของบริบทที่ตัวมังกรมีฐานะในการแสดงออกถึงภาพในลักษณะต่าง ๆ ตามบริบทที่เกิดขึ้น โดยวงดนตรีที่บรรเลงไปตลอดท่าเชิดต่าง ๆ นั้นก็เป็นส่วนสำคัญในการสื่อถึงความหมายทางเสียงที่สอดคล้องไปกับมังกร วงดนตรีมีบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

- การตีประกอบท่ามังกรการะด้วยจังหวะไหวเพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และประชาชนที่ร่วมชมการซ้อม
- การตีประกอบด้วยจังหวะไหวในตลอดการเข้าพิธีกรรมเบิกเนตรเพื่อแสดงความเคารพต่อองค์เจ้าพ่อเจ้าแม่ที่กำลังเข้าทรงในขณะนั้น และการบรรเลงด้วยจังหวะพื้นฐานเพียงจังหวะเดียวในช่วงของการแห่อัญเชิญเทพเจ้าไปยังศาลเจ้าชั่วคราวบริเวณตลาดริมน้ำ แสดงให้เห็นถึงความสำรวมต่อองค์เทพเจ้า
- การตีประกอบการแสดงในช่วงของวันแห่อวยพรที่ประกอบไปด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ การแห่อวยพร การแห่กลางคืน และการแห่กลางวัน โดยในแต่ละวันจะมีกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการเป็นวงดนตรีที่ใช้ตีประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงวันดังกล่าว เช่น การตีด้วยจังหวะไหวประกอบการเข้าคารวะโต๊ะไหว้ของประชาชน หรือการตี

ประกอบการแสดงในท่าเชิดต่าง ๆ เช่น ท่าหัวลอดทางท่ามังกรสะบัดน้ำ และท่ามังกรทะยานฟ้าล่าลูกแก้ว ฯลฯ เพื่อการแสดงที่ตื่นเต้นเร้าใจ

นอกจากนี้ยังมีบางพิธีกรรมที่ได้ได้เป็นการตีประกอบการแสดงของตัวมังกร แต่เป็นการตีเพื่อประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น การตีด้วยจังหวะพื้นฐานและจังหวะไหวเพื่อนำขบวนอัญเชิญเจ้าทั้งไปและกลับจากศาลเจ้าชั่วคราวบริเวณลานซุ้มของคณะสู่ศาลเจ้าพ่อปากคลอง และพิธีเปิดกลองในวันแรกของการซ้อมที่เป็นการบรรเลงในทุกจังหวะเพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และประชาชนโดยรอบว่าคณะกำลังเตรียมตัวเข้าสู่งานประเพณีแห่เจ้าฯ ที่กำลังจะมาถึง

บทบาทความสำคัญของประเพณีการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

1. บทบาทด้านสถาบันเศรษฐกิจ

คณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ เริ่มมีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างชัดเจนในช่วง พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ด้วยการออกนโยบายคำขวัญประจำจังหวัดตามคำสั่งรัฐบาลในขณะนั้นเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว (CMU, 2558) ด้วยเหตุนี้คำว่า “แห่มังกร” จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญประจำจังหวัดนครสวรรค์ดังนี้

“เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ”

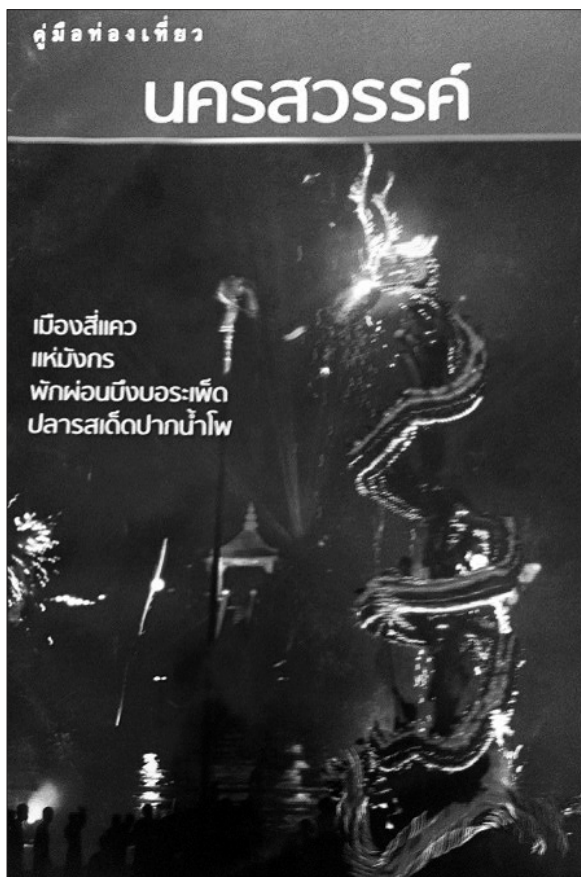
ภาพที่ 1 การตีและประกอบการอัญเชิญเจ้าพ่อเตี้ยเขียนชื่อลงและเจ้าพ่อถั่งหลังส่วยเพื่อมาประทับ ณ ศาลเจ้าชั่วคราวบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่หน้าผา

ที่มา : ชาวลิต เขียวทาสี, มกราคม 2556

ด้วยชื่อเสียงคำล่ำลือที่มีมาแต่เดิมก่อก่อการสนับสนุนต่าง ๆ จากภาครัฐ เป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนทั้งไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน ได้รู้จักการแห่มังกรของคณะนี้ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มาร่วมชมขบวนแห่เจ้าในงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ ปากน้ำโพเป็นจำนวนมาก จนภาพของการแห่มังกรของคณะได้กลายเป็นภาพหลักที่ใช้เป็นตัวแทนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครสวรรค์มาโดยตลอด

2. บทบาทด้านความเชื่อ

บริบทของการตั้งโต๊ะรับไหว้ของประชาชนในปากน้ำโพเป็นการแสดงให้เห็นถึงการนับถือมังกรในฐานะของสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่จะอำนวยความอุดมสมบูรณ์มาให้ และการมีปฏิสัมพันธ์ของประชาชนที่เข้าร่วมชมการแห่มังกรที่มีการสัมผัสและการทำบุญด้วยการนำเงินใส่ปากมังกรเพื่อ

ภาพที่ 2 คู่มือการท่องเที่ยวของจังหวัดนครสวรรค์
ที่นำเอาภาพการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่
ปากน้ำโพ มาขึ้นบนหน้าปก
ที่มา : หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวนครสวรรค์
สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครสวรรค์, ตุลาคม 2556

ความเป็นสิริมงคล รวมถึงบริบทของการเป็นสัตว์รับใช้เทพเจ้าก็ยังสามารถพบได้ตลอดในหลายพิธีกรรม ทั้งการอัญเชิญเจ้าและพิธีเบิกเนตร ในภายหลังปัจจัยทางเศรษฐกิจได้เข้ามามีผลกระทบต่อการปรับตัวของคณะจนเริ่มมีบทบาทในการแสดงที่เข้มข้นมาก แต่แนวคิดต่าง ๆ ตามความเชื่อของมังกรนั้นยังคงพบได้ตลอดการแห่ในงานต่าง ๆ

3. บทบาทด้านอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น

ปากน้ำโพเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานในหลายองค์ประกอบทั้งด้านประชากรที่มีส่วนผสมของคนพื้นถิ่นกับชาวจีนจนกลายเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองท้องถิ่น จนสามารถเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ของตนในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการสร้างศาสนสถานและการจัดกิจกรรมการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ ปากน้ำโพตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนและมีประเพณีการแห่มังกรรวมอยู่ด้วย แสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องใหญ่โดยมีแนวคิดที่สอดคล้องกันทั้งในการนำเอาความอุดมสมบูรณ์และการเป็นสัตว์แห่งเทพเจ้า แต่แตกต่างกันเพียงรูปลักษณ์ภายนอกเท่านั้น การผสมผสานทางความเชื่อของทั้งสองวัฒนธรรมนี้เป็นไปอย่างแนบเนียนทำให้มังกรจีนสามารถเข้ามาอยู่ในความเชื่อของคนในท้องถิ่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นของชาวปากน้ำโพ

4. กระบวนการขัดเกลากายทางสังคมในการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

การเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกมีส่วนสำคัญในกระบวนการขัดเกลากายทางสังคม ถือเป็นการซึมซับ

ภาพที่ 3 มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ
ในขณะกำลังแสดงท่ามังกรคารวะต่อโต๊ะไหว้เจ้า
หน้าร้านค้าบนถนนสวรรค์วิถี
ที่มา : เขวลิต เขียวทาสี, กุมภาพันธ์ 2556

บรรยากาศพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัวในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การเป็นสัตว์แห่งความอุดมสมบูรณ์และสัตว์รับใช้เทพเจ้า จากบริบทต่าง ๆ และในแง่มุมของการขัดเกลาทางอ้อมเป็น ผลพวงมาจากการเข้าพิธีกรรมเช่นเดียวกัน เนื่องจากการเป็นสัตว์ที่รับใช้เทพเจ้าจากบุคคลรอบข้าง ทำให้บุคคลนั้นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ในขณะนั้น เช่น การประนมมือไหว้เจ้าในขณะที่กำลังทรงเจ้า เป็นต้น

ในช่วงของการฝึกซ้อม นอกเหนือจากการได้สัมผัส เรื่องของศิลปะการแสดงอย่างจีนแล้ว การออกกฎการงดรับประทานเนื้อสัตว์ต้องห้ามต่าง ๆ ของคณะก็เป็นส่วนหนึ่ง ในการขัดเกลาสมาชิกของคณะในทางตรงเช่นกัน กล่าวคือ เนื้อสัตว์ที่ทางคณะบังคับงดนั้นประกอบไปด้วยเนื้อสัตว์ที่เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของคนในอุษาคเนย์และของชาวจีน แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางความคิดในแง่มุมของการนับถือ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ของคนทั้งสองกลุ่มที่เป็นไปอย่างแนบ เนียน และแง่มุมของกระบวนการขัดเกลาทางอ้อมที่พบได้ จากช่วงกิจกรรมนี้คือการเรียนรู้วัฒนธรรมภายในของ สมาชิกคณะ เช่น การแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ

ภาพที่ 4 อนุสาวรีย์มังกรภายในอุทยานสวรรค์
ที่มา : ชาวลิต เขียวทาสี, กุมภาพันธ์ 2558

ที่อยู่ภายในบริเวณสถานที่ซ้อม และการให้ความเคารพ นับถือกันของสมาชิกที่มีความหลากหลายทั้งวัยวุฒิและ คุณวุฒิ

การแห่ขบวนเป็นอีกกิจกรรมสำคัญที่มีส่วนในการขัดเกลาสมาชิกของคณะให้มีความตระหนักถึงการเป็น ตัวแทนของมังกรที่กำลังแสดงและประกอบพิธีกรรม ในแง่มุมของการเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เจ้าแห่งพิธีกรรมรับใช้เทพเจ้า ดังนั้นจึงส่งผลให้สมาชิกของคณะต้องมีความมุ่งมั่นและ สนใจไปทั่วทั้งขบวนแห่ขบวน และในแง่มุมทางอ้อมเกิด จากกิจกรรมการแสดงต่าง ๆ ที่สร้างให้สมาชิกของคณะได้ มีความภาคภูมิใจในฐานะของผู้ร่วมแสดง

กลองและเครื่องดนตรีประกอบของคณะมังกรทองเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ

เครื่องดนตรีประเภทตีที่ประกอบไปด้วย กลอง ระฆัง ล้อ แฉ เป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทต่อการประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในปากน้ำโพ ในแง่มุมของการใช้ในการเชื่อมต่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาล เจ้าพ่อเทพารักษ์เจ้าแม่ทับทิม (พิชัย, 2556) และบริบทของ เครื่องดนตรีต่าง ๆ ในการรับใช้บุคคลชั้นสูงในสังคม เช่น การใช้ตีเพื่อเปิดงานตรุษจีนของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ทรงตีทั้งระฆังและกลองใหญ่เพื่อเปิด งานเทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ

อีกหนึ่งบทบาทของเครื่องดนตรีกลุ่มนี้คือการเป็น วงดนตรีบรรเลงประกอบการแสดงของคณะมังกรทอง ที่เป็น ส่วนสำคัญทั้งในการส่งสัญญาณต่าง ๆ เช่น ในการบรรเลง เพื่อบ่งบอกถึงการเริ่มการซ้อมหรือการแสดง และการบรรเลง เพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และการบรรเลง ประกอบการแสดงเพื่อสื่อความหมายของลีลาการแสดงของ ตัวมังกรให้มีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น

องค์ประกอบในการแห่มังกรของคณะมังกรทองเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ

1. องค์ประกอบด้านบุคลากร
- ผู้บริหาร ประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารในงานแห่เจ้า กล่าวคือ เป็นคณะผู้บริหารที่เรียกว่า “เถานั่ง” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ในการดูแลจัดงานแห่เจ้าฯ ประจำปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการบริหารจัดการ เงินผู้สนับสนุนต่าง ๆ ของคณะเพื่อใช้ในช่วงของการแสดง ในงานประเพณีนี้ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นการบริหารงาน ภายใต้สมาคมส่งเสริมดนตรี เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ โดย

ภาพที่ 5 ภาพพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตีกลองและระฆัง ในวันงานตรุษจีนปากน้ำโพ ประจำปี 2550
ที่มา : เขาวลิต เขียวทาสี, มกราคม 2556

สมาคมนี้จะเป็นผู้ดูแลติดต่องานต่าง ๆ ในช่วงนอกเหนือการแสดงในเทศกาลประเพณีแห่งเจ้า

- ผู้ควบคุมการฝึกสอนและการแสดง ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้อาวุโสของคณะทั้งบุคคลที่อยู่มาก่อนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งคณะและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านอื่น ๆ รวม 11 คน
- ผู้แสดง มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเข้ามาเป็นสมาชิกของคณะ ได้แก่ เพศชายสูง 160 เซนติเมตรขึ้นไป ไม่ติดสารเสพติด และไม่มีโรคประจำตัว จำนวนผู้แสดงที่ใช้ในการแสดงแห่งมังกรของคณะจะต้องมีประมาณ 100-170 คน มีตำแหน่งการแสดงต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ผู้เชิดลูกแก้ว ผู้เชิดส่วนลำตัว ผู้เชิดส่วนหาง นักดนตรี ฝ่ายเทคนิค เช่น ช่างไฟ ช่างทำมังกร และฝ่ายประชาสัมพันธ์

2. องค์ประกอบด้านอุปกรณ์การแสดง ประกอบไปด้วย ตัวมังกรกลางวันและกลางคืน ไม่เชิดลูกแก้วกลางคืนและกลางคืน เสามังกรและลูกแก้ว พลุไฟ เครื่องน้ำและถึงน้ำมันต์ รถบรรทุกของ รถปั่นไฟ รถเครื่องเสียง และอุปกรณ์แสงสี

3. องค์ประกอบด้านดนตรี ประกอบไปด้วย กลองจีนแท่งกลางคืนขนาดความกว้าง 50.8 เซนติเมตร ความสูง 60.2 เซนติเมตร กลองจีนแท่งกลางคืนมีขนาดความกว้าง 60.7 เซนติเมตร ความสูง 60.5 เซนติเมตร และมีการประดับตกแต่งด้วยไฟหลากสีเพื่อความสวยงามในการแสดงตอนกลางคืนด้วย ล้อมีขนาดความกว้าง 30.4 เซนติเมตร ความสูง 7 เซนติเมตร และแฉมีขนาดความกว้าง 30 เซนติเมตร

4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ได้แก่ พิธีกรรมก่อนการแสดงและการบรรเลงดนตรี ท่าเชิดต่าง ๆ

ที่มีทั้งหมด 8 ท่า ได้แก่ ท่า 1 ท่ามังกรคารวะ ท่า 2 ท่ามังกรสะบัดน้ำ ท่า 3 ท่าหัวลอดหาง ท่า 4 ท่าหางลอดหัว ท่า 5 ท่านอน ท่า 6 ท่าพลั่ว ท่า 7 ท่ามังกรทะยานฟ้าล่าลูกแก้ว และท่า 8 ท่าพื้นฐาน

รูปแบบ เทคนิค และลักษณะเฉพาะของจังหวัดกลองและเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีการแห่มังกรของคณะมังกรทองจำวพ่อ-จำวแม่ ปากน้ำโพ

เทคนิคการบรรเลงของวงดนตรีนี้มีอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ การตีสะบัด รัว และแปะ เป็น 3 เทคนิคการบรรเลงหลักที่ใช้ในการสร้างสรรค์ท่วงทำนองของการบรรเลงประกอบในท่าการแสดงต่าง ๆ ในด้านรูปแบบการบรรเลงที่ประกอบไปด้วย การขึ้นเพลง จังหวะพื้นฐาน จังหวะของท่าเชิดหลัก จังหวะวงร้อยเมตร และการลงจบ รายละเอียดของการขึ้นเพลงนั้นประกอบไปด้วยการขึ้นเพลงใน 3 ลักษณะ ได้แก่ แบบที่ 1 การรวบขอบกลอง ใช้ในการเริ่มต้นประกอบพิธีกรรม แบบที่ 2 การขึ้นในลักษณะของกลุ่มจังหวะสั้น ๆ ใช้ในการขึ้นเพลงในแบบปัจจุบันทันด่วน และแบบที่ 3 การขึ้นเพลงที่เป็นการผสมกันของการขึ้นเพลงในแบบที่ 1 และ 2 ใช้ในการขึ้นเพลงสำหรับครั้งแรกในการซ้อมหรือแสดงของแต่ละวัน

การลงจบประกอบไปด้วยการลงจบ 2 ลักษณะ คือ การลงจบแบบยาว ใช้ในการลงจบเพื่อเสริมเส้นการซ้อมและการลงจบแบบสั้น มี 2 แบบ กล่าวคือ การลงจบแบบสั้นแบบที่ 1 เป็นการลงจบในกลุ่มการบรรเลงในจังหวะช้า เพื่อเชื่อมต่อไปยังกลุ่มจังหวะอื่น ๆ เช่น จังหวะไหว้และเปิดกลอง และการลงจบแบบสั้นในแบบที่ 2 เป็นการลงจบที่พบได้ตลอดของการลงจบในจังหวะพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อไปยังท่าเชิดหลักต่าง ๆ ตามโครงสร้างทางการบรรเลง และอีกส่วนสำคัญในรูปแบบของการลงจบคือ การส่งผ่าน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการลงจบ 2 ลักษณะ กล่าวคือ การลดความเร็วลงจากจังหวะพื้นฐานเพื่อเข้าสู่ท่าเชิดหลัก และการเร่งความเร็วจากท่าเชิดหลักเพื่อเข้าสู่จังหวะวงร้อยเมตร

ลักษณะเฉพาะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ความเร็วในการบรรเลง พบได้ในการบรรเลงประกอบในท่าเชิดต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ได้ใช้เส้นแสดงทิศทางความเร็วทำให้สามารถเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น ได้แก่ อัตราความเร็วแบบเส้นตรง เป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตราความเร็วที่ไม่มีความผันผวนใด ๆ พบได้ในจังหวะเปิดกลองและจังหวะไหว้

อัตราความเร็วแบบเฉียงขึ้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการขึ้นต้นด้วยอัตราความเร็วในระดับช้าแล้วจบด้วยอัตราความเร็วที่เร็วกว่า ทำให้เส้นแสดงรูปร่างทางอัตราความเร็วมีลักษณะเฉียงขึ้น พบได้ในจังหวะหัวลอดทางและหางลอดหัว

อัตราความเร็วแบบเฉียงลง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการขึ้นต้นด้วยอัตราความเร็วในระดับเร็วแล้วจบด้วยอัตราความเร็วในระดับที่ช้ากว่า ทำให้เส้นแสดงรูปร่างทางอัตราความเร็วมีลักษณะเฉียงลง พบได้ในจังหวะวิ่งร่อยเมตร

อัตราความเร็วแบบโค้งหงาย เป็นการแสดงให้เห็นถึงการขึ้นเพลงและลงจบบนอัตราความเร็วใกล้เคียงกัน แต่มีการบรรเลงด้วยอัตราความเร็วที่ช้ากว่าช่วงขึ้นเพลงและลงจบในช่วงกลาง ทำให้เส้นแสดงรูปร่างทางอัตราความเร็วมีลักษณะแบบโค้งหงาย พบได้ในจังหวะมังกรสะบัดน้ำและจังหวะรำลูกแก้ว

อัตราความเร็วแบบโค้งคว่ำ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการขึ้นเพลงและลงจบบนอัตราความเร็วที่ใกล้เคียงกัน แต่มีการบรรเลงในช่วงกลางด้วยอัตราจังหวะที่เร็วกว่าช่วงขึ้นเพลงและลงจบ ทำให้เส้นแสดงรูปร่างทางอัตราความเร็วมีลักษณะแบบโค้งคว่ำ พบได้ในจังหวะขึ้นเสา

อัตราความเร็วแบบคลื่น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการบรรเลงด้วยอัตราความเร็วในแบบเร็วและช้าสลับกันไปมา ทำให้เส้นแสดงรูปร่างทางอัตราความเร็วมีลักษณะเป็นรูปคลื่น พบได้ในจังหวะวิ่งพื้นฐานและจังหวะนอน

ส่วนสุดท้ายในการวิเคราะห์หาลักษณะเฉพาะทางดนตรี เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะของการวิเคราะห์แบบจำแนก (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, 2552) ทำให้เห็นพัฒนาการทางจังหวะที่เกิดขึ้นในการบรรเลงได้เป็นอย่างดี กล่าวคือพัฒนาการของจังหวะเปิดกลอง พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มจังหวะออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจังหวะ A และ B เป็นการพัฒนาการที่ผสมผสานระหว่างการบรรเลงซ้ำของกลุ่มจังหวะ A และมีการต่อยอดจากจังหวะเดิมของกลุ่มจังหวะ B ส่วนพัฒนาการในการบรรเลงของล่อแฉมีสองกลุ่มจังหวะ A และ B สามารถพบได้ด้วยการบรรเลงซ้ำของกลุ่ม B

พัฒนาการของจังหวะพื้นฐาน พบว่าการบรรเลงกลองของจังหวะนี้เป็นการพัฒนาด้วยกลุ่ม A ทั้งหมดเพียงกลุ่มจังหวะเดียว มีทั้งพัฒนาการในแบบการบรรเลงซ้ำและการต่อยอดจากกลุ่มจังหวะเดิม ส่วนการบรรเลงของล่อแฉเป็นการบรรเลงด้วยกลุ่ม A และ B ที่เน้นไปที่การต่อยอดจากกลุ่มจังหวะเดิม

ภาพที่ 6 ลักษณะของกลองจิ้ง
ที่ใช้ในบรรเลงประกอบการแห่มังกรของคณะ
ที่มา : เซาวลิต เชียงทาสี, เมษายน 2557

ภาพที่ 6 ลักษณะของล่อที่ใช้นับบรรเลงประกอบการแห่มังกรของคณะ
ที่มา : เซาวลิต เชียงทาสี, เมษายน 2557

พัฒนาการของจังหวัดหวะไ้ว พบว่าสามารถพบกลุ่มจังหวัดได้สองกลุ่มจังหวัดคือ กลุ่มจังหวัด A และ B การบรรเลงกลองของจังหวัดนี้จะมีระบบพัฒนาการที่ซับซ้อน โดยกลุ่ม A เป็นการเน้นไปที่การพัฒนาในลักษณะของการต่อยอด และในกลุ่ม B นั้นมีทั้งการพัฒนาในแบบของการบรรเลงซ้ำ และการต่อยอด ส่วนการบรรเลงของลื้อแฉนั้นสามารถพบกลุ่มจังหวัดได้สองกลุ่มจังหวัดคือ กลุ่มจังหวัด A และ B เป็นการบรรเลงด้วยการบรรเลงซ้ำของกลุ่มจังหวัด A และการต่อยอดของจังหวัดในกลุ่ม B

พัฒนาการของจังหวัดหวะวั้งร้อยเมตร พบว่าสามารถพบกลุ่มจังหวัดในการบรรเลงกลองมีกลุ่มจังหวัด A เป็นจังหวัดหลักที่มีทั้งการพัฒนาในลักษณะของการบรรเลงซ้ำ และต่อยอด ส่วนการบรรเลงของลื้อแฉนั้นก็มีกลุ่มจังหวัด A เป็นกลุ่มจังหวัดหลักเช่นเดียวกัน โดยมีทั้งการบรรเลงซ้ำ และการต่อยอดเพิ่มเติมเข้ามา

พัฒนาการของจังหวัดหวะมังกรสะบัดน้ำ พบว่าในการบรรเลงกลองของจังหวัดนี้มีกลุ่มจังหวัดที่หลากหลาย มีทั้งกลุ่มจังหวัด A, B, C และ D แต่พัฒนาการด้านจังหวัดเกิดขึ้นในกลุ่มจังหวัด A เท่านั้นด้วยการบรรเลงต่อยอด และในส่วนของการบรรเลงลื้อแฉนั้นก็มีกลุ่มจังหวัด A, B และ C ที่ไม่มีพัฒนาการทางจังหวัดใด ๆ ในการบรรเลงของเครื่องดนตรีนี้

พัฒนาการของจังหวัดหวะหัวลอดทางและหางลอดหัว พบว่าในการบรรเลงกลองของจังหวัดนี้มีการบรรเลงด้วยหลายกลุ่มจังหวัดตั้งแต่กลุ่ม A, B, C และ D ซึ่งในการพัฒนาการทางจังหวัดนั้นเกิดขึ้นในกลุ่ม A, C และ D ยกเว้นกลุ่ม B ด้วยการต่อยอดจังหวัดในการบรรเลง และในส่วน

ภาพที่ 6 ลักษณะของแฉที่ใช้ในบรรเลงประกอบการแห่มังกรของคณะ
ที่มา : เซาวลิต เขียวทาสี, เมษายน 2557

ของการบรรเลงลื้อแฉนั้นประกอบไปด้วยการบรรเลงในกลุ่มจังหวัด A, B, C และ D โดยมีพัฒนาการด้านจังหวัดอยู่ที่ A, C และ D ยกเว้นกลุ่ม B ด้วยการพัฒนาการในลักษณะของการต่อยอดในกลุ่มจังหวัด A และ C และการบรรเลงซ้ำในกลุ่มจังหวัด D

พัฒนาการของจังหวัดหวะนอน พบว่าการบรรเลงของจังหวัดนี้ประกอบไปด้วยกลุ่ม A, B, C และ D ที่มีพัฒนาการในทุกกลุ่มจังหวัด เป็นไปในแบบของการพัฒนาต่อยอดที่พบได้ในกลุ่ม A และ B ในส่วนของกลุ่ม C นั้นเป็นการบรรเลงซ้ำ และกลุ่ม D เป็นการผสมผสานของการพัฒนาการแบบต่อยอดและบรรเลงซ้ำ ในส่วนของการบรรเลงลื้อแฉที่มีกลุ่มจังหวัดประกอบไปด้วยกลุ่ม A, B, C, D และ E มีพัฒนาการอยู่ในกลุ่ม A, C และ D ด้วยการต่อยอดการบรรเลง

พัฒนาการของจังหวัดหวะขึ้นเสา พบว่ามีกลุ่มจังหวัดที่ประกอบไปด้วยกลุ่มจังหวัด A, B, C, D และ E โดยมีพัฒนาการในรูปแบบของการบรรเลงซ้ำที่เกิดขึ้นในกลุ่ม A และการบรรเลงต่อยอดในกลุ่มจังหวัด B ในส่วนของการบรรเลงลื้อแฉนั้นประกอบไปด้วยกลุ่มจังหวัด A, B, C, D, E และ F โดยมีพัฒนาการทางจังหวัดเกิดขึ้นในกลุ่ม A ด้วยการบรรเลงซ้ำเพียงกลุ่มเดียว

พัฒนาการของจังหวัดหวะรำลูกแก้ว พบว่าประกอบไปด้วยกลุ่มจังหวัด A, B, C, D และ E ที่มีพัฒนาการในกลุ่ม B และ C ด้วยการบรรเลงต่อยอด และในส่วนของการบรรเลงของลื้อแฉ ประกอบไปด้วยจังหวัดหลักเพียงจังหวัดเดียวคือ กลุ่มจังหวัด A ที่มีพัฒนาการด้วยการบรรเลงซ้ำ

อภิปรายผล

ประวัติการแห่มังกรและพัฒนาการทางดนตรีในประเพณีแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

1. ประวัติความเป็นมาของการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

คณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2506 ตามจุดประสงค์ของคณะกรรมการจัดงานแห่เจ้าฯ ปากน้ำโพที่มีความต้องการพัฒนาสร้างสีสันให้แก่ขบวนแห่ของงานแห่เจ้าฯ ปากน้ำโพ โดยยุคก่อตั้งของคณะนั้นมีนายเล่งจ้อย แซ่ลิ้ม ชาวจีนในเยาวราชเป็นผู้ควบคุมการฝึกซ้อมและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแห่มังกรรวมไปถึงการบรรเลงของวงดนตรีด้วย

ภาพที่ 6 บางส่วนจากลักษณะการบันทึกโน้ตของวงดนตรีในคณะ
ม้งกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ
ที่มา : เชาวลิต เขียวทาสี. (2559: 337)

จุดประสงค์แรกของการแห่ม้งกร ทางคณะ
กรรมการฯ ต้องการให้มีการแห่ม้งกรเพียงแค่ 2-3 ปีเท่านั้น
แต่จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้คณะยังคงรักษาประเพณีการแสดง
นี้ไว้ คือ ใน พ.ศ. 2509 ทางคณะได้รับพระราชทาน
พระบรมราชโองการให้แสดงเฉพาะพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระองค์ตรัสชมเชย
และทรงให้กำลังใจ ทำให้คณะกรรมการฯ ได้อนุรักษ์
การแสดงนี้ไว้และยังคงดำเนินการแสดงต่อมา

จนกระทั่ง พ.ศ. 2530 รัฐบาลของพลเอกเปรม
ติณสูลานนท์ ได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว
ภายในประเทศด้วยการให้แต่ละจังหวัดแต่งคำขวัญขึ้นมา
เพื่อบ่งบอกถึงของดีประจำจังหวัดนั้น ๆ ว่ามีอะไรที่น่าสนใจ
และดึงดูดนักท่องเที่ยวบ้าง คำว่า “แห่ม้งกร” ที่หมายถึง
การแห่ม้งกรของคณะม้งกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ
ก็ได้เป็นส่วนหนึ่งในคำขวัญประจำจังหวัดด้วย ถือเป็น
เกียรติประวัติสำคัญที่ทำให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักถึงการแห่
ม้งกรของคณะนี้มาจนถึงปัจจุบัน

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ละช่วงตอนนั้นล้วน
เป็นเหตุการณ์สำคัญดังเกลียวเชือกถักทอจนกลายเป็นเส้น
เชือกทางประวัติศาสตร์ (Garrett, 1958: 84-86) ดังเช่น 3
เส้นใยเหตุการณ์สำคัญซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของการดำเนินมา
จนถึงปัจจุบันของคณะ ได้แก่ 1) เหตุการณ์การได้ผู้ฝึกสอน
ชาวจีนมาเป็นผู้ฝึกสอนคนแรกของคณะ 2) เหตุการณ์
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จฯ
ทอดพระเนตรการแสดงของคณะ 3) เหตุการณ์การได้เป็น
ส่วนหนึ่งของคำขวัญประจำจังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 7 บางส่วนจากลักษณะการบันทึกโน้ตของวงดนตรีในคณะ
ม้งกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ
ที่มา : เชาวลิต เขียวทาสี. (2559: 391)

ทั้ง 3 เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์
ต่าง ๆ นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงช่วงการดำเนินไปของ
เหตุการณ์ที่มีผลกระทบสำคัญเกี่ยวเนื่องต่อกันเป็นทอด ๆ
โดยในจุดเริ่มของการได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ
จริง ๆ ที่ส่งผลต่อการวางมาตรฐานที่ดีของการแห่ม้งกรของ
คณะ ตามด้วยเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จฯทอดพระเนตรการแสดงของคณะ
ให้การแสดงแห่ม้งกรนี้ยังคงจักแสดงสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน
ทั้งนี้เดิมทีการแสดงการแห่ม้งกรของคณะนั้นมีความตั้งใจที่
จะลี้มเล็กไปก่อนหน้านั้น การที่พระองค์ตรัสให้กำลังใจแก่
คณะจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คณะม้งกรยังคงทำการแสดง
สืบต่อมา และการได้เป็นส่วนหนึ่งในคำขวัญประจำจังหวัด
นครสวรรค์เป็นผลให้คณะขึ้นไปสู่จุดสูงสุดในแง่ของการเป็น
ที่รู้จักจากประชาชนไทยและต่างประเทศและยังคงมีชื่อเสียง
มาจนถึงทุกวันนี้

2. พัฒนาการทางดนตรีของคณะม้งกรทอง จ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางดนตรี
ของคณะ ได้แก่ การปรับลดขั้นตอนท่าเชิดในการแสดงท่า
ม้งกรทะยานฟ้าล่าลูกแก้วให้เหมาะกับขั้นตอนที่มีการปรับ
เปลี่ยนในขณะนั้น กล่าวคือ ปรับลดขั้นตอนการเชิดจาก 6
ขั้นตอน ลงเหลือ 3 ขั้นตอน ส่งผลต่อขั้นตอนการบรรเลง
ประกอบท่าเชิดนี้ด้วย และการคิดค้นท่าพลั่วเพิ่มเข้ามา
ทำให้เกิดจังหวะวังร้อยเมตรขึ้น

การถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในคณะเป็นอีกหนึ่ง
เหตุการณ์สำคัญต่อพัฒนาการทางดนตรีเช่นกัน กล่าวคือ

ทางคณะมิได้มีการกำหนดบรรทัดฐานที่แน่ชัดเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่น พบว่าในแต่ละช่วงเวลาของคณะมีนักดนตรีผู้อาวุโสที่สุดเป็นผู้ชี้ขาดในการคัดเลือกผู้เข้ามาเป็นนักดนตรี เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกของวงดนตรี ดังนั้นนักดนตรีผู้อาวุโสในแต่ละยุคจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อลักษณะทางการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงของคณะในขณะนั้นเป็นอย่างมาก (Garrett, 1958: 82-83)

ในยุคแรก คือ ยุคของนายมานพ อุฬารักษ์ เป็นไปในลักษณะของการคิดค้นพัฒนาการเพื่อให้เข้ากับการปรับเปลี่ยนท่าเซดและที่ถูกคิดขึ้นมาใหม่ ทั้งการปรับการบรรเลงให้เข้ากับขั้นตอนใหม่ในท่ามั่งกระยานพาล่าลูกแก้ว และจังหวะวังร้อยเมตรในการประกอบท่าพลั่ว รวมไปถึงนายมานพยังได้รับอิทธิพลทางการบรรเลงมาจากการติกลองของคณะสิงโตกวังสีและเอ็งกอพะบู

ลักษณะดังกล่าวแตกต่างจากยุคของนาย นายณัฐกิตติ ขุนแท้ ที่เน้นไปที่การบรรเลงให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอด ในภายหลังตัวมั่งกรมีรายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อลักษณะการเซดที่ต้องใช้พลังกำลังความดันเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ทำให้การบรรเลงในช่วงนี้เต็มไปด้วยจังหวะที่ดัง รวดเร็ว และถี่ต่อเนื่องเป็นส่วนมาก ประกอบกับการได้รับอิทธิพลทางการบรรเลงจากการติกลองของคณะเอ็งกอพะบูและสิงโตกวังสี จึงเป็นผลกระทบสำคัญต่อลักษณะเฉพาะทางการบรรเลงโดยรวมของนักดนตรีส่วนใหญ่ในช่วงเวลานี้

3. บทบาทของดนตรีของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

ในแง่ของหน้าที่และการใช้ในการบรรเลงดนตรีตามบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกกิจกรรมของการแห่มังกรนั้นพบว่า การบรรเลงดนตรีในทุกการแสดงและพิธีกรรมเป็นเรื่องของการสื่อความหมายทางการแสดงในอีกทางหนึ่งแบบแผนทางการบรรเลงทำให้พบถึงความหมายที่อยู่ในการบรรเลงนั้น ๆ เช่น การบรรเลงจังหวะไหว้ประกอบการแสดงท่าเซดมังกรคาร์วะที่สอดคล้องกับการบรรเลงในจังหวะเดียวกันในการเข้าพิธีกรรมต่าง ๆ และการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกัน เป็นการยืนยันในเรื่องของความหมายของจังหวะไหว้โดยแท้จริงว่าเป็นการแสดงความเคารพ แม้ไม่ได้อยู่ในลักษณะของการบรรเลงประกอบท่าเซดต่าง ๆ ก็ตาม

การสื่อสารทางเสียงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้การสื่อสารของการเซดมังกรแข็งแรงแต่ไม่เป็นไปอย่างแข็งกระด้างไร้ชีวิตชีวาต่อผู้รับสาร

3.1 บทบาทเชิงโครงสร้างของวงดนตรีในคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

การปรับตัว (Adaptation) ของวงดนตรีมีผลกระทบจากการปรับตัวของการแสดงทั้งในรูปแบบท่าเซดและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อรองรับในเรื่องการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น พบได้จากยุคหลังที่ทางคณะเริ่มเน้นการแสดงที่มีความซับซ้อนและสวยงามมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อเนื้อไปยังวงดนตรี ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงกับการปรับเปลี่ยนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อลักษณะเฉพาะทางดนตรีให้มีความซับซ้อนมากขึ้นในอีกทางหนึ่ง

การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) เสียงต่าง ๆ ของวงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงในทุกช่วงตอนของคณะเป็นสื่อสำคัญในการเป็นสัญญาณบอกถึงความหมายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น ๆ กระบวนการขัดเกลาในแง่ของสัญญาณที่วงดนตรีบรรเลงออกมาทั้งในการแสดงและพิธีกรรมจึงเป็นส่วนสำคัญในการนำพาให้สมาชิกในคณะเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ทุกคนเข้าใจความหมายต่าง ๆ เช่น การแสดงอาการสำรวมในขณะที่ยังดนตรีกำลังบรรเลงในจังหวะไหว้เพื่อเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เกิดจากการเรียนรู้ขัดเกลาจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมา

การบูรณาการ (Integration) สิ่งที่เกิดก่อนจากการอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นที่ได้ก่อตัวขึ้นจากปัจจัยภายในท้องถิ่นนั้น คือ ประเพณีวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผสมผสานของกลุ่มคนในปากน้ำโพทำให้พบว่า ประเพณีแห่มังกรได้กลายเป็นตัวแทนของจังหวัดนครสวรรค์ ภาพของตัวมังกรนั้นกลายเป็นตัวแทนของพื้นที่ซึ่งอีกส่วนสำคัญคือ เสียงที่มีลักษณะเฉพาะอย่างที่ได้พบในพื้นที่ปากน้ำโพ ที่เป็นตัวแทนทางเสียงของคนในพื้นที่บ่งบอกถึงการเป็นพื้นที่ของชาวไทยเชื้อสายจีนในปากน้ำโพ

การรักษาแบบแผน (Latency) ทางวัฒนธรรม พื้นที่การบรรเลงของวงดนตรีของคณะมีส่วนสำคัญในการสืบทอดแบบแผนท้องถิ่นด้วย กล่าวคือ เสียงของวงดนตรีของคณะที่เป็นไปตามบริบทต่าง ๆ มีส่วนในการสร้างแบบแผนและทำให้เกิดความหมายที่สามารถสื่อสารให้แก่ผู้อื่นให้สามารถเข้าใจได้ จึงมีผลต่อการสืบทอด

วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นต่อไป (สุภากร จันทวานิช, 2552: 164-171)

จากหัวข้อข้างต้นทำให้พบการสืบทอดและการคงอยู่ในการแห่มังกรของคณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับตัวเพื่อรองรับกับสภาพเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพื้นที่ จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นพื้นที่ของชาวไทยเชื้อสายจีนและมีวัฒนธรรมจีนเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ในที่นี้การแห่มังกรถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่เป็นทั้งในแง่ของการแสดงและความเชื่อ เป็นส่วนสำคัญในการดึงดูดผู้สนับสนุนต่าง ๆ เข้ามาอีกด้วย ส่งผลสืบเนื่องในการสืบทอดและคงอยู่ของการแห่มังกรของคณะในแง่ของการบริหารภายในคณะที่มีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งในด้านของอุปกรณ์การแสดงและค่าแรงของสมาชิกนักแสดง อีกทั้งการแสดงแห่มังกรเป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต้องใช้อุปกรณ์ที่มีความพิเศษบางชิ้นต้องสั่งทำหรือนำเข้าจากต่างประเทศ และรูปแบบการแสดงที่ต้องใช้พลากำลังและการฝึกฝนเป็นอย่างดีจึงจำเป็นต้องมีค่าแรงให้แก่สมาชิกทั้งในรูปแบบของเบี้ยเลี้ยงและค่าตอบแทนเพื่อให้เหมาะสมตามสภาพสังคมระบบทุนนิยมในปัจจุบัน

ลักษณะเฉพาะของกลองและเครื่องดนตรีประกอบในประเพณีการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ

อัตราความเร็ว (Tempo) จากการวิเคราะห์ทำให้พบว่า ความผันผวนทางอัตราความเร็วของการบรรเลงในจังหวัดต่าง ๆ นั้นเป็นไปอย่างมีแบบแผน ซึ่งได้รับผลกระทบมาจากการบรรเลงเพื่อรองรับกับท่าเต้นที่มีการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท่า นอกจากนี้ยังมีผลพวงมาจากรูปแบบการบรรเลงที่จะต้องมีการเร่งหรือลดอัตราความเร็วซึ่งมีผลต่ออัตราความเร็วโดยรวมของการบรรเลงของวงดนตรีนี้

การวิเคราะห์แบบจำแนกของลักษณะเฉพาะทางดนตรี (Distribution Analysis) ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนและความไม่ซับซ้อนที่เกิดขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ที่วงดนตรีนี้ใช้บรรเลงประกอบการแห่มังกร ดังนั้นการวิเคราะห์นี้ทำให้

สามารถแบ่งกลุ่มของจังหวัดต่าง ๆ ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจังหวัดซับซ้อนและกลุ่มจังหวัดไม่ซับซ้อน สะท้อนให้เห็นถึงการใช้จังหวัดต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากในคณะมังกรไม่มีระบบการควบคุมมาตรฐานในการบรรเลงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ จึงทำให้การบรรเลงของวงดนตรีในแต่ละยุคมีลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่แตกต่างกันออกไปอย่างชัดเจน จนกลายเป็นข้อถกเถียงของคนในพื้นที่ และอาจส่งผลกระทบต่อแง่บวกของการพัฒนาในกายภาพหน้าของลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของการกำหนดจากผู้ควบคุมการฝึกซ้อมของคณะ หากมีการแก้ไขและกำหนดบรรทัดฐานการบรรเลงที่ชัดเจนขึ้นแล้วจะเป็นการสร้างมาตรฐานทางการบรรเลงให้แก่วงดนตรีของคณะ

2. การแห่มังกรนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ส่งผลกระทบต่อการบรรเลงของวงดนตรีเพื่อให้สอดคล้องกับการเต้นที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้การเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นเป็นเพียงตัวอย่างการบรรเลงที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อหาลักษณะเฉพาะทางการบรรเลงจากสถานการณ์หนึ่ง ๆ ที่ผู้บรรเลงได้สมมติขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมอย่างเจาะลึกในลักษณะเฉพาะทางดนตรีที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง ในพื้นที่ที่มีปัจจัยด้านต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องที่สร้างผลกระทบต่อการบรรเลงของคณะที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

3. ทางคณะไม่ได้ให้ความร่วมมือในการเข้าถึงสื่อวีดิทัศน์ที่คณะได้เก็บสะสมไว้ซึ่งมีการบันทึกข้อมูลไว้ตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา หากมีโอกาสเข้าถึงสื่อวีดิทัศน์ดังกล่าวอาจทำให้การศึกษาในเรื่องของประวัติและพัฒนาการทางดนตรีมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งในด้านบทบาทความสำคัญและลักษณะเฉพาะทางดนตรี

4. บทความนี้เป็นการศึกษาในมุมกว้างของการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ ควรได้รับการศึกษาในเชิงลึกที่สะท้อนให้เห็นแง่มุมที่ชัดเจนจากบริบทต่าง ๆ ของคณะ

บรรณานุกรม

- เป้งไฮ้ แซ่ต้ง, สุรัชย์ วิสุทธากุล และปัญญา ตนาภิวัฒน์. (2556). **ประวัติงานแห่เจ้าฯ และคณะมังกร**. (เอกสารอัดสำเนา.) พิชิต (ไม่ทราบนามสกุล). 6 พฤศจิกายน 2556. สัมภาษณ์
- ส. พลายน้อย. (2547). **เล่าเรื่องมังกร**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม. ใน **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. 137-174. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนรรฆ จรรย์ยานนท์ (2552). **III Semiotic Analysis**. (เอกสารอัดสำเนา.) CMU. (2558). ใน **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ปี 2530-2534**. จาก fuangfah.econ.cmu.ac.th/teacher/thanes/files/บทที่%208%20การท่องเที่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.doc (สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2558)

References

- Merriam, Alan P. (1964). Use and Functions. In **The Anthropology of Music**. (pp. 209 - 227). Chicago: Northwestern University Press.
- Garrett, Allen M. (1958). The Philosophy of Music History In **An Introduction To Research To Music**. Washington: The Catholic University of America Press.
- Gotokhow. (2558). ใน **กระบวนการขัดเกลาทางสังคม**. (สืบค้นเมื่อ 1 ก.ค. 2558), จาก archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2551/hp0951ck_ch2.pdf

